

Марица МАЛОВИЋ-ЂУКИЋ
Историјски институт
Београд

КОТОРСКА ПОРОДИЦА МЕКША У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

Апстракт: На основу извора и литературе, објављене и необјављене которске и дубровачке архивске грађе, приказана је которска патрицијска породица Мекша кроз четири генерације у средњем веку. Марин Мекша, као најистакнутији члан породице, познати трговац и дипломата, добио је посебан биографски осврт. Обрађена је пословна и друштвена делатност и осталих истакнутих чланова породице. Приказано је њихово разгранато трговачко пословање у Котору, Дубровнику и Србији. Склапали су мешовита трговачка друштва са Которанима, трговцима из зетских приморских градова, Дубровчанима, Млечанима и људима из Србије. Неки од њих успешно су се бавили трговином, стекли су богатство и углед, што им је омогућило да обављају значајне друштвене функције у родном граду Котору.

Key words: Kotor, Mekša, Serbia, Venice, Dubrovnik, merchant, silver, salt, materials.

О породици Мекша и њеним члановима мало је писано у историјској науци. Има понеки податак о њима у делима општег карактера¹ и појединачним студијама које се баве племством Дубровника и Котора.² Више података о породици Мекша налази се у студијама које су изашле у новије време, а баве се друштвено-економ-

¹ К. Жиречек, *Историја Срба* I, II, Београд, 1978, 86.

² И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 147, 326 ; М. Маловић-Ђукић, *Testament Kotoranina Simona Miha Mekše*, Мешовита грађа Miscellanea Нова серија књ. XXVII (2006) 101-104.

ским односима између српских средњовековних земаља и држава и градова на Медитерану.³

На основу досадашње литературе, објављених и необјављених извора из Которског и Дубровачког архива настојаћемо да прикажемо делатност појединих чланова ове породице.

Мекше су у Котору патрицијска породица. И они су се, као Буће, Томе-Драго, Примути, бавили трговачким пословањем како у Котору, тако у Дубровнику и Србији. Имали су непокретну имовину у Котору, Србији и Дубровнику. За њих се не зна да ли су били на српском двору, али је најистакнутији члан породице, Марин Мекша, био 1332. посланик српског краља Душана у Венецији. Према томе, за Марина се може рећи да је био у служби српског двора, односно српског краља Душана.

Најпознатији члан породице Мекша посебно се истакао у трговачоим пословању. Познат је од 1326. као зрео, послован човек у Котору. О његовом детињству и раној младости не зна се ништа. Склапао је мешовита трговачка друштва са Которанима, Дубровчанима, људима из Србије и Млечанима. Предмет његове трговине били су метали (сребро), со, тканине и друга роба. Пословну сарадњу имао је чешће са оним Которанима који су боравили у Србији, на српском двору, као дипломате и успешни трговци. То су Тома Павлов, браћа Бућа, Никола и Михо, Павле Бућа, Бисте Примути, Бугони, Главати, Катене, Сабо, Симонови и други. Према томе, Марин је пословао не само са которском властелом већ и са онима који су припадали богатом грађанству. Међу Мекшиним дужницима било је и света из редова пучанства.

Успешну пословну сарадњу остваривао је са члановима породице Бугон, посебно са браћом Томом и Петром. Марин и Тома Бугон заједно су узимали которски трг соли у закуп, као цариници у Котору.⁴ Томин брат Петар Бугон и Марин помагали су которску општину када је била у финасијским тешкоћама.⁵ Марин је пословао

³ Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIV веку*, Београд 1986, 131. 151; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције из јужнословенских земаља у Дубровник у средњем веку*, Нови Сад 1997, 155, 185, 190, 191.

⁴ *Kotorski spomenici* II, 60 nr. 244.

⁵ *Kotorski spomenici* II, 302 nr. 890.

са Томом Павловим и његовим оцем Павлом. Которани са којима је Марин често трговао и обављао разне трговачке трансакције били су браћа Бућа, Никола а још више Михо. Марин и Михо Бућа заједно су се задуживали код млетачких трговаца у Котору.⁶ У исто време, код њих двојице задужују се њихови суграђани – почетком 1332. Мате Абре и Михо Спица задужили су се на доста високу суму од 2200 перпера, које ће им вратити после шест месеци.⁷ Успешну пословну сарадњу остваривао је Марин и са Миховим рођаком Павлом Бућом.⁸

Као которски цариник, узимао је которски трг соли у закуп са осталим которским цариницима, међу којим су били Михо и Павле Бућа, Тома Бугон и Петар Катена, а бавио се и трговином сољу.

Которска општина је давала у закуп трг соли уз сагласност српског краља. Из једног которског документа од 3 јануара 1333. године сазнаје се да је општина дала у закуп трг соли на две године познатим которским трговцима: Миху Бући, Петру Катени, Томи Бугону, Марину Мекши и Павлу Трипуна Бући са соланама и 4 500 модија соли по которској мери за 10 000 перпера, које је већ примила. Договорено је да за те две године нико не сме продавати со осим наведених цариника-закупаца. Једино општина сме набавити 800 модија соли годишње да подели грађанима и такође да купи 450 модија соли за цркве.⁹ Овај уговор могли су раскинути на првом месту српски краљ, општина и архиепископ, вероватно тада власник трга соли у Будви. Уколико би српски владар одузео у наведеном року трг соли, требало је да општина надокнади штету тако што би закупци трга задржали све општинске дажбине до намирења дуга. Ако им општина то учини у наредне две године, судије и већници ће бити кажњени по 1000 перпера сваки појединачно. Можда је наведене го-

⁶ *Kotorski spomenici* II, 274-275 nr.1063.

⁷ *Kotorski spomenici* II, 54 nr. 219. Михо Спица и Мате Абра бавили су се трговином металима (сребро и бакар), које су из Србије извозили у Котор и продавали млетачким трговцима.

⁸ *Kotorski spomenici* II, 303 nr.1173.

⁹ *Kotorski spomenici Druga knjiga kotorskih notara god. 1329, 1332-1337*, ed. A. Mayer, Zagreb 1981, 60 Nr 244 (даље: *Kotorski spomenici* II); М. Јанковић, *Поседи и привилегије српске цркве у Будви*, ИЧ XXXV (1988) 35.

дине легализован трг соли у Будви и тако изишао испод окриља которског кумерка солског; или је само остао за поданике архиеписковог властелинства – с правом поставља питање Сима Ћирковић.¹⁰ Месец дана касније, то јест 15. фебруара 1333. године, наведени закупци которског кумерка солског склопили су трговачко друштво у које су уложили сваки понаособ по 1 666 перпера и 8 гроша, изузев Павла Трипуна Буђе, који је сам уложио 3 333 перпера, за куповину которског трга соли.¹¹ Они су у овом уговору изнели како и на који начин су узели у закуп которски трг соли још 3. јануара 1333. године. Једино је у уговору од 15. фебруара изостао Марин Мекша а појавио се Илија Загури. Уговором је наглашено да, уколико се буде бунио Марин Мекша због изостављања, Илија Загури се обавезао да му да надокнаду. Према овом уговору требало је да добитак и штету снесе према уложеном капиталу.

Понекад су и закупци которског трга соли давали кумерак под закуп. Тако је Илија Загури средином априла 1333. године пренео на Луку Кимовог из Улциња трећи део од шестине трга соли који има Марин Мекша. Уколико би му то ко одузео, Илија Загури је јамчио.¹²

Успешну пословну сарадњу наставио је и у следећим годинама са которским племићима и богатим грађанима – Петром Катеном и Џивом Главатовим. Петар Катена и Марин Мекша заједно су куповали и продавали непокретну имовину у Котору.¹³ Џиве Главати је био Маринов јемац средином фебруара 1335.¹⁴ Пословао је са познатим которским трговцем Петром Сабом. Марин је изјавио средином маја 1335. да му је Петар Сабо измирио сав дуг.¹⁵

¹⁰ *Kotorski spomenici II*, 60 nr 244; S.Ćirković, *Starigrad-srednjovekovna Budva*, Ž.Bujuklić, *Pravno uređenje srednjovekovne budvanske komune*, Nikšić 1988,17.

¹¹ *Kotorski spomenici II*, 71 nr. 287.

¹² *Kotorski spomenici II*, 93-94 nr. 376.

¹³ *Kotorski spomenici II*, 28 nr.111, 31 nr.121.

¹⁴ *Kotorski spomenici I*, 397 nr.1172.

¹⁵ *Kotorski spomenici II*, 423 nr.1269. Петар Сабо и његов брат Франциско пословали су у Србији. Били су цариници у Новом Брду. Франциско се ба вио трговином сребром, а вероватно и његов брат Петар.(М. Динић, За

О угледу и богатству Марина Мекше говоре нам следећи примери. Он је као и други богати трговци из Котора, који су припадали племству и богатом грађанству, био понекад и кредитор которској општини, када је западала у финасијске тешкоће, и онда када јој је хитно био потребан готов новац. Тако је которска општина позајмила крајем јануара 1332. године 600 перпера од Бисте де Примути, браће Николе и Миха Буће, Марина Мекше, Марина Симонова, Петра Бугона и још неколико угледних Которана.¹⁶ Општина се обавезала да ће дуг вратити за месец дана са каматом од 10% по центенару. Ако на време општина не врати новац, кредитори узимају которску царинарницу до намирења дуга. Уколико се неко супротстави, следила би казна – краљу 500 перпера и кредиторима исти износ. Неколика година касније догодило се опет нешто слично. Крајем марта 1336. године, богати которски трговци, међу којима су били и Марин Мекша, Бисте Примути, Михо Бућа, Марин Голија и други (њих 12) у име которске општине задужили су се код млетачког трговца Рамбалда Бона на суму од 950 млетачких перпера, које је требало да врате у октобру текуће године. Исплата се може извршити из соли или из друге трговине уколико кредитор буде хтео.¹⁷

Као и многи истакнути трговци из Котора, Марин је одржавао блиске односе са српским двором, са краљем Стефаном Дечанским и краљем Душаном. Тако је негде око 1329/1330. морао Марин платити краљу 350 перпера које је Бисте Примути платио двору уместо њега.¹⁸ Краљ Душан га шаље у Венецију као свог посланика са још једним Которанином, крајем маја 1332. године, ради решавања которских дугова млетачким трговцима.¹⁹

историју рударства у средњовековној Србији и Босни II, Београд 1962, 37 = *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 597).

¹⁶ *Kotorski spomenici* I, 302 nr. 890.

¹⁷ *Kotorski spomenici* II, 405-406 nr. 1629; М. Маловић-Ђукић, *Которски кумерац солски*, ЗРВИ 41(2004), 457.

¹⁸ М. Динић, *Крстати грошеви*, ЗРВИ 1(1959) Прилози I Testamentum Thome fili quondam Pauli de Thoma 107 (у даљем тексту: Testamentum).

¹⁹ *Monumenta Ragusina libri reformationem V (Mon. Rag)*, ed J. Gelcich, *Zagrabiae* 1897, 344-345; *Listine o odnošajih između južnoga slavenstava i Mletčke Republike (Listine)* I, ed S. Ljubić, *Zagreb* 1868, 384 ; J.Valentini *Acta*

Оснивао је трговачка друштва и улазио у друге видове пословне сарадње са трговцима и другим становницима Котора. Имао је неке трговачке послове са Андријом Батало, који је изјавио 29. јануара 1332. да ће за два месеца платити Марину дуг од 1 000 перпера за два месеца.²⁰ Средином октобра 1332. основали су трговачко друштво Марин Мекша, златар Радоје и Медоје Суић. Марин је сам уложио 2 000 а њих обојица заједно 1 000 перпера. Рачун ће полагати сваке године; два дела добити припадају Медоју и Радоју, а трећи део Марину.²¹ Од раније склопљеног трговачког друштва са Медојем Суићем, златаром Радојем и Томом Тушимановим,²² примио је почетком јуна 1335. 1423 перпера. Мало касније, средином јуна примио је исте 1335. од Луке, сина златара Радоја, 200 перпера на име дуга од 400 перпера, које му је дуговао његов отац.²³ Марта 1334. године није био у Котору, па су послове водили његови заступници Илија Загури и Бене Бисин. Они су тада примили од златара Радоја 454 перпера на име дуга у вези са заједничким трговачким друштвом.²⁴ Наведено друштво је надживело једног од учесника (златара Радоја), јер су 1337. жена покојног Радоја, Драга, и њен син Лука, исплатили Марину 120 перпера на име Радојевог дуга.²⁵ Са овом исплатом, наведено друштво је престало да постоји. Склапао је мешовита трговачка друштва са својим сународницима и људима из зетских приморских градова. Крајем јула 1326. основао је трговачко друштво са Џивом Главатовим и Кимом Гервасијем из Улциња. Кимом је уложио сав капитал од 3 000 перпера, рачун ће полагати после две године, а добитак и штету деле на три дела.²⁶ Код Марина су се

Albaniae Veneta I/1 Palermo 1967, 73-74; Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIV веку*, 173.

²⁰ *Kotorski spomenici* I, 306 nr.906.

²¹ *Kotorski spomenici* II,35 nr. 137.

²² *Kotorski spomenici* I,428 nr 1287.

²³ *Kotorski spomenici* I, 435 nr.1317.

²⁴ *Kotorski spomenici* II, 192 nr.773. Илија Загури је заступао понекад Марина у Дубровнику.

²⁵ *Kotorski spomenici* II, 361 nr.1428.

²⁶ *Kotorski spomenici* I, 32 nr.31.

задуживали његови сународници²⁷ и становници из суседних градова (Будве),²⁸ а био је кредитор и људима из Задра.²⁹

Када је боравио у Котору, куповао је земљу³⁰ и градио куће.³¹ У два наврата куповао је земљу од наследника Павла Томе Драга. Једанпут је од његовог сина Томе купио виноград на Мулу, почетком октобра 1326. за 100 перпера, а други пут је од Томине жене Маргарете почетком октобра 1331. купио је земљу у Љутој. Крајем октобра 1326. купио је земљу у Корвешу.³² Марин је крајем октобра 1327. уговарао посао са двојцом зидара да му изграде кућу на три спрата, прецизно наводећи њен изглед и величину. Била је то луксузна кућа.³³ Вероватно је прикупљао материјал за градњу куће када је са једним Задранином склопио уговор средином маја исте године да му доведе дрвене грађе у вредности од 153 перпера.³⁴ Подигао је врло лепо архитектонско здање, јер је Марко Симонов, познати которски трговац, почетком марта 1335. тражио од столара Ивана Лавекија да му изради на кући столарију сличну оној на кући Марина Мекше.³⁵ Упркос разгранатим трговачким пословима које водио, за Марина се може рећи да је веома често боравио у Котору. Када није био у родном граду, разне трговачке и кредитне послове обављали су уместо Марина његови прокуратори. Када је био у Котору, јавља се као кредитор својим сународницима на прилично знатне износе.³⁶ Понекад је давао новац својим дужницима на зајам уз одређени за-

²⁷ *Kotorski spomenici* I, 248-249 nr.706.

²⁸ *Kotorski spomenici* II, 395 nr.1586.

²⁹ *Kotorski spomenici* I, 316-317 nr.945.

³⁰ *Kotorski spomenici* I, 60 nr. 151, 264 nr. 753; J. Martinović, *Prilozi proučavanju genealogije i heraldike znamenitih vlasteoskih rodova u Kotoru prve polovine XIV vijeka*, *Godišnjak PMK XII* (1964)59.

³¹ *Kotorski spomenici* I, 155 nr.435; II, 351 nr.1379-1380.

³² *Kotorski spomenici* I,66 nr.151.

³³ *Kotorski spomenici* I,155 nr.435.

³⁴ *Kotorski spomenici* I,298 nr. 1114. Прецизно је наведена врста грађе: дрвене греде одређене дужине и дебљине и њихов број.

³⁵ *Kotorski spomenici* I, 404-405 nr.1200.

³⁶ *Kotorski spomenici* I,141 nr.300,361 nr.429.

лог. Залагани су му углавном земља³⁷ и куће.³⁸ Било је случајева када су му за позајмлени новац залагали и људе (homines).³⁹ Често је био и епитроп Которанима приликом састављања тестамената,⁴⁰ а у једном случају се као епитроп јавља и његова жена Века.⁴¹ Јамчио је за своје сународнике,⁴² бринуо о својој послузи. Приликом удаје својих слушкиња, давао им је у мираз парче земље или виноград, у новцу од 50 до 90 перпера, накит и одећу.⁴³ Јавља се и у улози татора малолетној деци у Котору,⁴⁴ контролишући рад њихових епитропа.

Уважаван је и цењен и у црквеним круговима у Котору. Често је склапао уговоре са свештеницима (ректорима, опатима и другима) везане за наплату најмовина за куће које су подигнуте на црквеном земљишту. Узимао је црквену земљу у закуп,⁴⁵ финансијски је помагао поправку католичких цркава у Котору. Био је са Петром Витовим надзорник приликом извођења радова на цркви Св. Трипуна, уговарајући и послове са столаром Иваном Лавекија и његовим сином Блажом (изградњу крова над звонницама и степеништем).⁴⁶ Обавезује се почетком маја 1331. да ће, поред осталих, платити грчким сликарима њихов рад у цркви Св. Трипуна.⁴⁷ Са још једним свештеником из Котора био је заступник манастира Св. Бенедикта у Котору. Бринуо се о његовој поправци и средином јуна 1336. уговорио са двојицом зидара (из Котора и Бара) радове на цркви.⁴⁸

О Мариновим трговачким пословима са пословним светом из Србије има веома мало података. Имајући у виду да се бавио посредничком трговином између Србије и Венеције, односно млетач-

³⁷ *Kotorski spomenici* II, 407 nr.1636.

³⁸ *Kotorski spomenici* II, 410 nr.1647.

³⁹ *Kotorski spomenici* II, 120 nr.485.

⁴⁰ *Kotorski spomenici* I, 49 nr. 92.

⁴¹ *Kotorski spomenici* I, 161 nr. 647.

⁴² *Kotorski spomenici* II, 384 nr.1439.

⁴³ *Kotorski spomenici* II, 178 nr.717, 303-304 nr.1175.

⁴⁴ *Kotorski spomenici* I, 332 nr.990; II, 303 nr.1171.

⁴⁵ *Kotorski spomenici* I, 45-46 nr.181,184.

⁴⁶ *Kotorski spomenici* I, 73 nr.174.

⁴⁷ *Kotorski spomenici* I, 233 nr.662.

⁴⁸ *Kotorski spomenici* I, 332 nr. 990.

ких трговаца који су углавном боравили у Котору и другим градовима и трговима у Зетском приморју, морао је често боравити у Србији и пословати са тамошњим светом. Марин је склапао трговачка друштва са људима из Србије. Тако је златар Петар, син покојног Јована из Брскова, почетком јула 1335. основао трговачко друштво са Марином Мекшом, од кога је примио новац. Сав капитал је, изгледа, уложио Марин, а посао је водио златар Петар. Обрачун је требало да се изврши за годину дана, а добит и штета су се делили тако да два дела припадају златару Петру, а трећи део Марину.⁴⁹ Почетком јуна 1327. године задужио се Грубоје, син Радослава, са Косова, код Марина Мекше на суму од 200 перпера, које ће вратити за два месеца.⁵⁰

Осим са Которанима и људима из Србије, пословао је и са дубровачком властелом Менчетићима, Соркочевићима и Бунићима. Задужио се почетком априла 1332. код дубровачких племића Марина Павла Соркочевића и Лампре Петра Менчетића на износ од 420 перпера. Рок за враћање дуга био је веома кратак, крај априла текуће године.⁵¹ Дубровчани Лампре Менчетић и Стјепан Соркочевић јамчили су за Мекшу почетком априла 1333. године.⁵² Марин Мекша је трговао тканинама које је са својим компањонима из Дубровника увозио у Србију. Он је ради лакшег и уноснијег пословања склапао трговачка друштва с Дубровчанима који су се бавили трговином тканинама (Лампре Менчетић и Марин Бунић, закупци царина српског краља). Нека од тих друштава оснивана су с циљем да се уложена средства инвестирају у тканине, које су набављане у Венецији, а затим слате у Котор и Србију. Једно такво друштво закључено је средином септембра 1333. на две године од стране тројице компањона, Марина Мекше и Дубровчана Лампре Менчетића и Луке Бунића. Капитал тог друштва био је доста велики, појединачно су уложили по 5 000 перпера, тако да је друштво располагало капиталом од 15 000 перпера. Добит и губитак делили су на равне части. Лампре Менчетић је водио послове, јер му је у уговору дато право да у Ду-

⁴⁹ *Kotorski spomenici* I, 439 nr. 1331.

⁵⁰ *Kotorski spomenici* I, 122 nr. 328.

⁵¹ HAD, *Aptagi* 2 fol. 131', 5 IV 1332.

⁵² *Monumenta Ragusina* V, 345; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 326.

бровнику и Венецији може преузети обавезе до износа од 20 000 перпера. До те своте јамчила су два Марина (Мекша и Бунић).⁵³ Лампре Менчетић је куповао робу, првенствено тканине у Венецији, а у том послу помагао му је брат Јаков, који му је био прокуратор. Марин Мекша и Марин Бунић су били задужени, вероватно, да продају тканине у унутрашњости српске државе (у Котору, Св. Срђу и другим трговима у Србији). Дубровачка влада је упутила 15. марта 1335. позив за суд Марину Мекши и Марину Бунићу. Требало је да их курири траже у Св. Срђу или неком другом делу Србије. Уколико их не нађу у Св. Срђу, морали су да лично они, или њихови прокуратори, дођу пред суд у року од месец дана, а ако буду у Србији, у року од два месеца. Захтев је поднео Фирентинац Франческо Ауктарди (Franciscus Auctardi), прокуратор Млечанина Ђовани Дући, (Johanes Ducii) због дуга за тканине које је у Венецији купио Јаков, брат Лампре Менчетића, као његов прокуратор. Курири су предали писма 25. марта 1335. Марину Мекши и Марину Бунићу у Штимљи. Два дана касније поменута двојица упутила су своје писмо у Дубровник.⁵⁴ Дуг је износио 58 ливара (либара) 1 солид и 4,5 динара венецијанских гроша, и крајем маја 1335. још није био измирен.⁵⁵

Горе поменуто друштво наставило је са трговачким пословима и у наредном периоду. Његови чланови су осим тканинама и кожама, трговали и сребром и другом робом. Они су почетком јула 1335. из Призрена слали коже у Дубровник. Друштво је имало и кућу у Призрену.⁵⁶ Марин Мекша се задуживао у име друштва. Исто друштво наставило је са радом и почетком октобра 1333. Сва тројица задужили су се у Дубровнику код Мартинусија Менчетића (зета Томе Павлова) на износ од 2 566 перпера и 2 гроша, с тим да дуг врате за три месеца. Задужење је било углавном ради трговине у Србији.

⁵³ *HAD, Aptagi 2, fol.237'* 18 IX 1333; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 147, 326.

⁵⁴ *HAD, Reformationes(Ref.) XI fol. 54; P. Ћук, Србија и Венеција* 121 нап. 23.

⁵⁵ *HAD, Div. Canc. XII fol 105, 26 V 1335; P. Ћук, Србија и Венеција*, 121 нап. 23.

⁵⁶ *HAD, Diversa Cancellariae (Div. Canc.) XI fol. 189', 1 VII 1335; И. Манкен, Дубровачки патрицијат*, 326; *P. Ћук, Србија и Венеција у*, 151 нап. 90.

Лампре Менчетић је био фактор оба Марина у Дубровнику,⁵⁷ Марин је почетком марта 1334. позајмио у име друштва 1 342 перпера и 5 гроша, од Млечанина Франческа Скарпача. Рок враћања дуга био је пет месеци. И овог пута Лампре Менчетић је био фактор у Дубровнику за обојицу (Марина Мекшу и Марина Бунића.⁵⁸ Иста тројица су се задужила седам дана касније, 9. марта 1334. године, код истог Франческа Скарпача на суму од 337 перпера, све у циљу трговине.⁵⁹

Маринови трговачки послови са Млечанима одвијали су се без већих тешкоћа. Међутим, проблеми су се јавили код наплате млетачких дугова од његових сународника. Још од времена Стефана Дечанског, Млечани су енергично настојали да наплате дугове венецијанских грађана, веровника Которана. Задуженост становника Котора код Млечана постала је крупан политички проблем, чије је решавање наилазило на оштар отпор Которана. О раду Млечана као кредитора Которана сведоче бројни документи, а такође и дипломатски спорови вођени у првим годинама Душанове владавине. Готово читаво пролеће 1332. размењивали су писма и посланства српски краљ, которска општина и влада у Венецији, али споразум о наплати дугова није постигнут. Млетачка наредба из маја 1331. године, према којој трговци из Венеције нису смели долазити у Котор, била је још увек на снази. Сенат је донео нову одлуку крајем маја 1332. године; млетачки трговци су могли да иду или да пошаљу прокураторе до краја августа у Котор ради наплате дугова.⁶⁰ Марин Мекша и Никола Петра Симонова, као посланици српског краља, вероватно су због тога путовали у Венецију. Крајем марта 1332. године дубровачка влада одобрила им је једну лађу да их превезе до Венеције.⁶¹ Мисија двојице Которана није успела, јер споразум о наплати дугова

⁵⁷ *Aptagi 2, fol.241, 5 X 1333.*

⁵⁸ *Aptagi 2 fol. 274; Р. Ћук, Србија и Венеција Tabele V, 210.*

⁵⁹ *Aptagi 2, fol.275, 9 III 1334; Р. Ћук, Србија и Венеција Tabele, V 210.*

⁶⁰ Опширније о томе види: Р. Ћук, *Србија и Венеција*, 51-56.

⁶¹ *Mon.Rag. V, 344-345; Listine I, 384; Valentini I/1, 73-74; Р. Ћук, Србија и Венеција*, 51.

није постигнут тада, већ тек три године касније (1335), када ће бити склопљен уговор између Котора и Венеције.⁶²

Которани су били познати као посредници у трговини између Србије и Венеције, учествујући и у извозу сребра. Најпознатији међу њима био је Марин Мекша. Он и Илија Загури обавезали су се почетком 1333. да ће до средине априла дати 56 унчи либри доброг и финог сребра Лорину Ричи из Фиренце, становнику Дубровника, прокуратору Негрина Росе (ser Negrin della Rosa) из Венеције. Прокуратор Маринов у Дубровнику био је тада Илија Загури.⁶³ Какав је трговац сребром био Марин говори нам и следећи податак. Он је почетком августа 1335. позајмио велику своту новца, 600 дуката, од Павла Трифуна Буће. Дуг ће му вратити у белом сребру, које је доброг и финог квалитета, и то 6,5 дуката за једну либру сребра.⁶⁴ Марин није трговао са млетачким трговцима само сребром већ и сољу, тканинама и другом робом. Колики је значај придаван трговини сољу, види се по томе што је у Котору плаћана Млечанима у сребру, за које Марин Мекша каже да је добро.⁶⁵

Марин је водио трговачке послове и са млетачким трговцима који су током двадесетих и тридесетих година 14. века боравили у Котору, Дубровнику и Србији, међу којима су били: Марко Квинтавало, Јакобело Болани, Јакобо Белончело, Ђанино Ђорђи и други. Марко Квинтавало и Јакобело Болани изјавили су средином новембра 1327. да им је Марин све дугове измирио.⁶⁶ Он се задужио и код Млечанина Јакобела Белончела почетком јуна 1331. на износ од 1 000 перпера, који ће вратити за четири месеца.⁶⁷ Исте године и истога дана задужио се код још једног странца, неког Петрућија из Пистоје, на суму од 500 перпера, рок враћања дуга је такође био четири месе-

⁶² *Listine* I, 464-465; *Kotorski spomenici* II, 256 nr.1012 ; *Историја Црне Горе* 2/1, 43 (С. Ђирковић); Н. Фејић, *Которска канцеларија у средњем веку*, ИЧ 27(1980)17-18 нап.53; Р. Ђук, *Србија и Венеција*, 53.

⁶³ *Aptagi* 2 fol 181, l. 01. 1333; Р. Ђук, *Србија и Венеција*, 103.

⁶⁴ *Kotorski spomenici* II, 303 nr.1173.

⁶⁵ *Kotorski spomenici* I, 42-43 nr. 70.

⁶⁶ *Kotorski spomenici* I, 163, nr. 456, 164 nr. 458.

⁶⁷ *Kotorski spomenici* I, 231 nr. 656.

ца.⁶⁸ Само за један дан (20. јун) 1336. задужио се код двојице Млечана (Марка Квинтавала и Јакобела Томади) на износ од 2 286 перпера, на четири месеца.⁶⁹ У децембру исте године задужио се још код једног Млечанина (Ђанина Ђорђи) на суму од 500 перпера. Рок враћања дуга је Ускрс.⁷⁰ Марин Мекша као сви велики трговци истовремено даје и узима кредите. Код њега се задужују Которани и други, а он узима кредите од Млечана онда када му је био потребан готов новац да га одмах инвестира у робу. Иза задужења у новцу често су се крили кредити у роби. На то указују позајмљене цифре које нису биле заокружене. Због свега поменутог тешко је прецизно израчунати Мариново дуговање млетачким трговцима у наведеном периоду. У целини гледано, Мариново учешће у кредитним и другим облицима трговачког пословања значајно је сведочанство о новом типу пословног човека на јадранској обали, који ће се јавити у каснијим вековима. Оно у исто време говори о одређеном степену развоја градског привредног и друштвеног живота у Котору тога доба.⁷¹

Марин није пословао само са Млечанима, већ и са другим трговцима из Италије, а посебно место у његовом трговачким пословима заузимали су Фирентинци познате трговачке куће Ричи, (Ricci) Катани (Cattani) и друге.⁷² Осим Фирентинаца, Маринови кредитори били су трговци из Пистоје,⁷³ Сан Северина⁷⁴, Осима⁷⁵ и других места у Италији.

За Марина се може рећи да је веома често боравио у Котору, упркос разгранатим трговачким пословима које водио. Како смо навели, многе трговачке трансакције обављали су уместо Марина његови прокуратори. Захваљујући свом богатству, стекао је и друштво-

⁶⁸ *Kotorski spomenici* I, 232 nr. 658.

⁶⁹ *Kotorski spomenici* II, 424 nr. 1717.

⁷⁰ *Kotorski spomenici* II, 355-356 nr. 1401.

⁷¹ Ђ. Тошић, *По други пут о Твртковом протовестијару, Трину Бући*, ИЧ LV (2007), 95.

⁷² *Kotorski spomenici* I, 412 nr. 1655. Види нап. 33, 45.

⁷³ *Kotorski spomenici* I, 232 nr. 658.

⁷⁴ *Kotorski spomenici* II, 416 nr. 1680.

⁷⁵ *Kotorski spomenici* II, 417 nr. 1682.

ни углед у свом граду. Тако је током 1326. и у наредним годинама наизменично имао судијску функцију и дужност аудитора,⁷⁶ а такође је обављао посао судије арбитра.⁷⁷ Када није био ни једно ни друго, онда је био сведок у судским парницама.⁷⁸ У првој половини априла 1336. помиње се као један од двојице градских капетана.⁷⁹

Података о његовим породичним приликама и укупној имовини нема јер тестамент Марина као ни друге которске властеле 14. века, није сачуван. Створивши велики капитал кроз пословање са трговцима из Котора, Дубровника, Венеције и Србије, Марин Мекша је постао успешан и велики трговац. Трговао је металима, пре свега сребром, сољу, тканинама и другом робом. Захваљујући успешном трговачком пословању, стекао је огроман капитал, који је улагао у покретну и непокретну имовину у Котору, Србији и Дубровнику. На основу расуте и једностране которске архивске грађе, може се донекле стећи увид у његову непокретну имовину. Имао је неколико кућа у Котору,⁸⁰ једну сигурно, а можда и више у Србији. Пошто је био дубровачки грађанин, као и његов син, морао је имати непокретну имовину (земљу и кућу у Дубровнику). Поседовао је земљу, њиве и винограде-расаднике на целој которској територији (Мулу, Столиву, Тивту Корвешу, Кавчу и другим местима).⁸¹

О томе када се родио Марин Мекша извори ћуте. Једино се зна да му се жена звала Века,⁸² али се не зна одакле је и од ког је рода била. Имао је сина Миха (Мика), а о осталој његовој деци нема вести. О Мариновим родитељима вести су штуре. Помиње се посланик краља Стефана Дечанског *Marinus de Mexa de Pribi de Catharo*, који је ишао 1329. и 1330. године у Дубровник по светодмитарски доходак.⁸³ Да ли је то Марин Мекша? И да ли му је отац био Мекша

⁷⁶ *Kotorski spomenici* I, II, passim.

⁷⁷ *Kotorski spomenici*, II, 227, nr.914, 243 nr.966.

⁷⁸ *Kotorski spomenici* I, 103 nr.263.

⁷⁹ *Kotorski spomenici* II, 256 nr.1013.

⁸⁰ *Kotorski spomenici* II, 28 nr. 111, 351 nr.1379-1380;

⁸¹ *Kotorski spomenici* II, 20 nr. 74, 77, 28 nr.111, 31 nr.122,124, 35 nr. 139, 74 nr. 298, 301 nr. 1165, 302 nr.1167, 319 nr.1237.

⁸² Види нап.43.

⁸³ М. Динић, *Дубровачки трибути*, Из српске историје, Београд 2003, 730.

Прибов? Један которски докуменат из 1336. разрешава ту дилему. Тада је Марин Мекша поменуто као епитроп тестаментa Циве Главатова, а Марин Мекша Прибов као дужник споменутог Циве.⁸⁴ Према томе то су биле две личности које су имале запажену улогу на српском двору, један у време оца (краља Стефана Дечанског), други у време сина, краља Душана. Наш Марин се увек у архивској грађи јавља као Marinus Mechse, док се други Марин помиње као Marinus Mechse-Mexe de Pribi⁸⁵. Увек се наглашава да је Марин Мекше Прибова да би се направила разлика са другим – нашим Марином Мекшом. Према томе отац Маринов није био Мекша Прибов. У неким судским парницама у Котору појављује се Марин Мекша као судија или аудитор а Мекша Прибов као сведок.⁸⁶ Из свега изложеног може се са сигурношћу закључити да су Мекшини родитељи били мајка Веле, али нема података о њеном пореклу, а отац му се звао Мекша, и умро је пре фебруара 1334. године.⁸⁷ У Котору се јавља 1326. године као зрео послован човек, као што смо већ рекли, а умро је пре јула 1361. године. Мариново име није поменуто јула 1361. међу Которанима који су, као дубровачки грађани, живели у Котору. Марин тада није био у животу, али је споменуто његов син Михо (Мико) (Mico de Marino de Mechxa). Ти Которани су у року од месец дана били позвани да се врате у Котор и помогну у одбрани града од напада војске Војислава Војиновића. Уколико се током августа не одазову на позив, и не дођу у Дубровник, губе дубровачко грађанство и све привилегије и материјална добра у Дубровнику и његовој територији.⁸⁸

⁸⁴ *Kotorskispomenici* II, 266-268 nr. 1042.

⁸⁵ *Kotorskispomenici* II, 11 nr. 42, 12 nr. 45, 13-14 nr. 50, 52, 266-268 nr. 1042; М. Динић, *Дубровачки трибути*, 730.

⁸⁶ Од 3. августа до 12. децембра 1326. помињу се заједно четири пута Марин Мекша (као судија два и аудитор два пута) и Мекша Прибов (као сведок) (*Kotorski spomenici* I, 34 nr. 42, 40-41 nr. 63, 43 nr. 71, 92 nr. 235-236).

⁸⁷ *Kotorski spomenici* II, 183 nr. 732. Поменуто је 15. фебруара 1334. Мекшина мајка Веле, њен покојни муж Мекша, и Велин син Марин. Према томе Маринови родитељи били су отац Мекша вероватно и мајка Веле.

⁸⁸ *Mon. Rag.* III, 90-91; Т. Smičiklas, *Codex Diplomaticus XIII*, Zagreb 1915, 150; Ј. Tadić, *Pisma i uputstva Dubrovačke Republike*, Beograd 1935, 51;

О пословању његовог сина Мика (Миха) не зна се много. Познато је да је имао четири сина и једну ћерку, која је била удата за дубровачког властелина из рода Гучетића. Михови синови пословали су са дубровачком властелом у 80-тим годинама 14. века. Сва четири сина Михових синова: Симон (Симко), Марин (Маро-Мароје), који је добио вероватно име по деди, Живко и Јуније (Жуњо или Жонко) тргују са својим сународницима, Дубровчанима и Которанима, који су живели и пословали у Дубровнику. Међу њима се истицао Трипе Бућа, протовестијар босанског краља Твртка, са којим су пословали синови Михови, Симко и Јуније. Симко и Трипо су основали трговачко друштво почетком априла 1393, у које је Трипо сам уложио 200 дуката и друштво је требало да траје годину дана. Рачун ће полагати на крају године. Једна трећина добитка и штете припадала је Трипи, а две трећине Симку.⁸⁹ Трипе Бућа је био један од епитропа тестаментa Симона Мекше. Трипу је Симко завештао неко сребро после смрти, Трипиној жени оставио је накит (пршћење).⁹⁰ Са Трипом Бућом пословао је и други Михов син Јуније. Крајем децембра 1392. задужио се Јуније Мекша у Дубровнику код Трипа Буће на доста високу своту од 250 дуката. Дуг ће вратити у року од три месеца.⁹¹ Јуније и Трипо су још једанпут имали неке послове у Котору. Јуније Мекша и Лука Бунџић имали су изгледа заједничко трговачко друштво још почетком децембра 1392. године, када је Лука уложио 64 дуката. Из овог заједничког пословања Јуније је остао дужан Луки Бунџићу, па се у другој половини априла 1396. тражи да се дуг Луки намири, уз додатну камату од добара Јунијевих у Котору. Трипе Бућа је био задужен за то, јер је он вероватно био Лукин за-

Ј. Мијушковић, *Додељивање дубровачког грађанства у средњем веку*, Глас САНУ ССXLVI (1961), 95-96, 124; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције*, 185.

⁸⁹*HAD, Debita Notariae XI (Deb. Not.) fol. 15, 9 IV 1393*; Ђуро Тошић, *Трипе Бућа дубровачки трговац и протовестијар босанског краља Твртка I Котроманића*, *Годишњак Друштва историјара Босне и Херцеговине XX (1972-1973)*, Сарајево 1974, 37 нап. 88; Ђ. Тошић, *По други пут о Твртковом протовестијару Трипи Бући*, 94.

⁹⁰Марица Маловић-Ђукић, *Тестамент Симона Мика Мекше*, 102-103.

⁹¹*Deb. Not. X fol. 177, 21. XII 1392.*

ступник у Котору.⁹² Средином јуна 1396. Трипе је изјавио да је ослободио Јунија свих рачуна који су произишли из њиховог заједничког удруживања.⁹³ Јуније је јамчио за једног Улцињанина (Николу Јоханиса), који се задужио у Котору крајем јула 1396. код Марина Вракијена на износ од 67 перпера и 6 гроша. Дуг је требало да врати у року од месец дана.⁹⁴

Сва четворица Михиних синова пословали су са дубровачком властелом (Бунићима, Ђорђићима и Гучетићима) у осмој деценији 14. века. Са Гучетићима су били и родбински повезани. Њихова сестра Франуша била је удата за Клемента Вите Гучетића. Почетком фебруара 1380. обавезала су се два Франушина брата Марин (Маро-је или Маро) и Јуније, који су тада били у Дубровнику, да ће преостали дуг од 600 перпера, остатак прђије своје сестре, исплатити свом зету Клементу Гучетићу. До сада су исплатили 300 перпера. Остатак дуга измириће тако што ће обојица годишње издвајати по 100 перпера до намирања дуга.⁹⁵ Прокуратор Маринов у Дубровнику био је његов брат Јуније. Обојица браће (Јуније и Марин) задужили су се и следеће 1381. године средином октобра у Дубровнику код дубровачког властелина Симона Бунића на износ од 122 дуката. Дуг ће вратити за три месеца. Требало је да део дуга врате у сребру.⁹⁶ Сам се Јуније задужио почетком маја следеће, 1382. године код истог кредитора, Симона Бунића, на дупло већу суму од 269 и $\frac{1}{4}$ дуката. Обавезао се да ће наведени износ вратити за три месеца.⁹⁷ Јуније је у 80-тим годинама 14. века често био у Дубровнику, као заступник своје браће и склапао је кредитне послове понекад сам а некад у друштву са једним од браће. Тако су се заједно задужили браћа Јуније и Живко, крајем 1382. године код истог кредитора у Дубровнику Симона Бунића, на велики износ од 650 дуката. Рок враћа-

⁹² ИАК, *Sudsko notarski spisi (SN)* II, fol.315, 20. IV 1396.

⁹³ *SN II fol.314*, 14. VI 1396; уп. Ђ. Тошић, *По други пут о Твртковом протвествијару Трипи Бући*, 94.

⁹⁴ ИАК, *SN II fol.340*, 25. VI 1396.

⁹⁵ *Deb. Not. IX fol.3*, 13. II 1380.

⁹⁶ *Deb. Not. IX fol.90*, 16 X 1381. Део дуга требало је да врате у сребру, које је било у комадима, тако да је један комад био тежак 10 либри мање једна унча.

⁹⁷ *Deb. Not. IX fol. 121*, 9 V 1382.

ња дуга су три месеца.⁹⁸ И почетком јуна следеће 1383. године задужила су се исти Михини синови (Јуније и Живко) код Дубровчанина Јунија Циве Ђорђића на суму од 76 златних дуката. Рок враћања дуга је три месеца.⁹⁹ Синови Миха Мекше, Јуније и Живко, задужили су се у наредном месецу и истој 1383. години у Дубровнику. Њихов кредитор је био Симон Бунић и износ је био 130 дуката. Дуг су морали вратити у року од три месеца.¹⁰⁰

И њихов најстарији брат Симон (Симко) пословао је у Дубровнику. Ту је написао и свој тестамент, као што смо навели. Вероватно је у Дубровнику и умро. Пословну сарадњу имао је са дубровачким патрицијатом Ђорђићима и Бунићима. Један од његових епитропа у Дубровнику била је Унча, сестра Јунија (Жуња) Ђорђића.¹⁰¹ Пословне контакте, као и његова браћа, остваривао је у току 80-тих година 14. века неколико пута (1387. и 1389) са Симоном Бунићем. Тако је Симон Бунић изјавио средином маја 1393. године да му је Симко Мекша дужан још из августа 1387. 500 перпера. Симко Мекша је 1389. примио у трговачко друштво Симона Бунића, који је уложио у друштво, изгледа сам, 600 дуката. Друштво је требало да траје само једну годину.¹⁰² Не зна се колики је био Симков дуг у том тренутку. Од четворице браће Мекша, синова Михиних, ниједан није живео у Дубровнику, само су повремено долазили ради трговачких послова. Они су свој друштвени углед и утицај стицали у свом родном граду Котору, у коме су стално живели.

О непокретној имовини браће Мекша, Михиних синова, понешто се сазнаје из Симковог тестаента, у којем је наведена покретна и непокретна Симкова имовина у Котору и Дубровнику. Раније смо навели да је сву своју покретну и непокретну имовину у Котору оставио својој браћи и њиховој деци. Из његовог тестаента сазнаје се на посредан начин и о непокретној имовини њиховог оца Миха у Котору, који је своју велику кућу у Котору оставио синовима. Имао је и један врт, који се налазио испред Котора, а наследили

⁹⁸ *Deb. Not IX. fol. 158, 4 XII 1382.*

⁹⁹ *Deb. Not IX. fol. 206, 3 VI 1383.*

¹⁰⁰ *Deb. Not IX. fol. 207, 4 VII 1383.*

¹⁰¹ М. Маловић-Ђукић, *Тестамент Симона Мике Мекше*, 103.

¹⁰² *Deb. Not. XI. fol. 18, 17 IV 1393.*

су га синови Симко и Жуњо. Михова земља налазила се још у контради *Сидолеч* и припала је синовима Симку и Јунију.

Михов син Симко поседовао је, осим дела у великој кући, који је наследио од оца, још једну кућу, која се налазила у контради св. Луке. Део у заједничкој кући оставља брату Марину. Пола врта, који се налазио испред Котора, оставља Мариновој ћерки Катуси за удају. Њиву коју је имао у *Колиним Брдима* оставља Живковим синовима. Пола њиве у контради *Сидолеч*, коју је наследио од оца, оставља брату Жуњу. Парче земље, код моста *Сиглиано*, оставља Мариновим ћеркама за прђију. Све своје покућство у Котору оставља Мариновој ћерки Катуси. За Трипа Бућу, протовестијара босанског краља Твртка, везује га нешто више од заједничких трговачких послова, јер му након своје смрти оставља 15 либара сребра, а Трипиној жени оставља сав свој лични накит (пршћење). Трипе Бућа је и један од епитропа његове имовине у Котору, поред брата Марина и Луке Драга. Породица Мекша имала је свој грб, о чему говори део Симковог посуђа (тацне) са осликаним породичним грбом. Осим у Котору, поседовао је и имовину у Дубровнику. Једини епитроп Симкове имовине у Дубровнику била је Унча Ђорђић, као што смо навели, сестра Жуња Ђорђића, са којим је Симко пословао.¹⁰³

Захваљујући свом успешном трговачком пословању како у Котору тако и у Дубровнику, синови Миха Мекше стекли су не само богатство већ и друштвени углед у Котору. Од њих четворице браће посебно се издвајају двојица, Марин и Јуније, који су имали највећи друштвени утицај у свом граду. Обојица су били судије у Котору. Марин је био судија у Котору седам пута у току 1395.¹⁰⁴ Судијску функцију вршио је око 20 пута у 1396. години (у фебруару, марту и априлу).¹⁰⁵ Заступао је которску општину у неким важним питањима

¹⁰³ М. Маловић-Ђукић, *Тестамент Симона Миха Мекше*, 103.

¹⁰⁴ *IAK, SN II*, fol.251, 11. XI 1395; fol. 252, 12. XI 1395; fol. 256, 17. XI 1395; fol. 258, 23. XI 1395; fol. 262, 20. XII 1395; fol. 264, 2. XII 1395; fol.266, 8. XII 1395. С обзиром да године у другој судско нотарској књизи у Котору не иду уобичајним редом већ су испретуране, нисмо сигурни да ли се ради о 1395. или можда чак о 1400. години.

¹⁰⁵ *SN II*, 271, 19. I 1396; 278, 24. I 1396; 281, 22. II 1396; 283, 26. II 1396, 28. II 1396; 284, 3. III 1396; .287, 9. III 1396; 291, 13. III 1396; 292, 18. III 1396,

ма. Биран је у јануару 1400. за ректора которске општине, што је било највеће друштвено звање.¹⁰⁶ Судијску функцију брат Јуније обављао је нешто касније. Средином 1398. биран је (у току јула и јуна) више пута за судију, а почетком 1399. године обављао је судијску функцију (у јануару, фебруару и априлу). Неколико пута је био судија у марту и октобру исте године.¹⁰⁷ И трећи брат, Живко, био је високи општински функционер, обављао је дужност егзаминатора у другој половини априла 1399. године у Котору.¹⁰⁸ Живко се јавља крајем јануара 1399. године као судија арбитар у граду.¹⁰⁹ Иако није забележено активно трговачко пословање браће Мекша у последњој деценији 14. века, сачувале су се вести о њиховој делатности у управи града (где се јављају као судије, судије арбитри, егзаминатори и сведоци). Карактеристично је да се као сведоци јављају сва три брата Мекша заједно (Јуније, Марин-Мароје и Живко) два пута у фебруару и марту 1400. године.¹¹⁰

У Котору је позната и трећа, односно четврта генерација породице Мекша. У првој половини 15. века издваја се Јунијев син Никола по функцији коју је обављао и по образовању које је стекао. Био је свештеник и викар которски. Поседовао је озбиљну и одабрану библиотеку, која сведочи о његовом образовању. Николина библиотека састојала се од списа Боетија (Boethia), Катона (Catona) по-

19. III 1396; 295, 25. III 1396; 296, 26. III 1396; 297, 4. IV 1396; 299, 16. IV 1396; 302, 22. IV 1396.

¹⁰⁶ ИАК, *Sudsko notarski spisi II (SN)* fol. 99,15.I 1400.

¹⁰⁷ SN II, 1-2, 10. VI 1398; 3-4, 13. VI 1398; 4, 8. V 1398; 5, 13. VI 1398; 6, 15. VI 1398; 6, 20. VI 1398; 7, 2. VII 1398; 10, 2.VII 1398; 11, 4. VII 1398; 19,6. VII 1398; 20, 1.VI 1398; 21,VII 1398; 23, 6. VII 1398; 33, 6. VII 1398; 38,27. VIII 1398; 39, 6. VII 1398; 39, 13. VII 1398; 43, 23. VII 1398; 44, 18. VII 1398; 45, 29. VII 1398; 45, 31. VII 1398; 46, 24. VII 1398; 66, 23. X 1398; 61, 15. I 1399; 62, 18. I 1399; 62,66, 19. I 1399; 63, 22 I 1399; 64, 28. I 1399 64, 17. II 1399; 79, 28.I 1399; 79, 1. II 1399; 80, 6. II 1399; 81, 19. III 1399; 83,21. IV 1399 ;84,21. IV 1399; 85, 22. III 1399; 86, 22. IV 1399; 87, 20. IV 1399; 91, 14. IV 1399; 92, 15. IV 1399; 93, 17. IV 1399; 92,23. IV 1399; 134, 2 X 1399.

¹⁰⁸ SN II, 84, 21. IV 1399.

¹⁰⁹SN II, 63, 22. I 1399.

¹¹⁰SN II, 122, 26. III 1400; fol.126, 15. II 1400.

везаних у једну књигу, *Животи Светих Отаца*, *Збирке проповеди*, *Декретала* (један том) *збирке библијских пословица*, *Езопових бајки*, *Овидијевих писама* (*Ex Ponto* или *Epistulae*) и књиге *Проспера*, вероватно Аквитанског.¹¹¹ Он је као архипресбитер которски присуствовао свечаној седници у цркви Св. Трипуна приликом признавања млетачке власти у Котору 25. јула 1420. године.¹¹² Као високи црквени прелат, у супротности са целибатом, имао је једну ванбрачну ћерку Катарину, којој завештава две тунике у вредности од 40 перпера и од покућства толико колико одреде епитропи његовог теста-мента.¹¹³

У свим важним питањима по судбину града одлучивали су чланови породице Мекша, потомци Марина и његовог сина Миха Мекше. Жонко (Јуније), син Миха Мекше, и Симко, унук Михин, син Марина Мекше, са још двојицом Которана водили су мировне преговоре са Сандаљем Хранићем 1414. након заједничког напада Балше III и Сандаља на Котор. Босански великаш Сандаљ Хранић и зетски господар Балша III имали су пресудан утицај по судбину Котора крајем 14. и почетком 15. века.

Право на део которске царине соли имао је босански великаш Сандаљ Хранић већ крајем 1396. или почетком 1397. године, јер је град био у његовој политичкој власти. На тај начин је оспорено мишљење старије историографије да је Котор био самосталан после Тврткове смрти, од марта 1391. до краја јула 1420, када је признао млетачку власт. Из једне дубровачке вести од средине априла 1402. године сазнаје се да је Котор под Сандаљевом влашћу. Наиме, Дубровчани тада позивају Сандаља да казни Которане, као своје поданике, због напада на дубровачке бродове.¹¹⁴ Већ је Јован Радонић показао да је Котор 1403. године признао власт Владислава Напуљ-

¹¹¹ L. Blehova-Čelebić, *Žene srednjovekovnog Kotora*, Podgorica 2002, 285; *Ista, Hrišćanstvo u Boki 1200-1500 (Hrišćanstvo u Boki)*, Podgorica 2006, 174.

¹¹² *Statuta et leges civitatis Cathari*, Venetiis 1616, 337-341.

¹¹³ L. Blehova-Čelebić, *Žene srednjovekovnog Kotora*, 292; *Ista, Hrišćanstvo u Boki*, 315.

¹¹⁴ P. Eusebius Fermendžin, *ed Acta Bosnae*, Zagrabiae 1892, 65 ; P. Butorac, *Kotor za samovlade (1335-1420)*, Perast 1999, 82 (репринт издање).

ског, очигледно посредно преко босанских господара.¹¹⁵ Према томе, Котор је био у непосредној власти Сандаља Хранића од почетка 1397. до 1403. године, када је посредно признао угарску власт. Током наредних неколико година често је долазило до смене власти у Котору, њиме су господарили једно време Твртко II односно Хрвоје Вукчић (1405-1406) и Сандаљ Хранић (1405-1406).¹¹⁶ Котор је и даље под врховном влашћу краља Владислава и 1407. јер му у марту исте године потврђује трговачке повластице.¹¹⁷ За то време приход од которске царине соли припадао је можда Сандаљу, као сталном претенденту на Котор, или пак неком другом. Управо тада, имали су Которани неприлика и са Дубровчанима око соли. Дубровчани су приговарали Которанима у августу 1409. године да се служе прева-рама и да својим власима по нереалним ценама дају со за њихову робу.¹¹⁸

Први отворени сукоб између Котора и Сандаља Хранића из-био је у августу 1412. године. Балша III се придружио војводи Сандаљу, свом рођаку, у борби против Котора. Сандаљеви ратници опустошили су околину Котора и сасекли винограде, али нису могли освојити град без поморских снага.¹¹⁹ Све се то одиграло у време кад је Сандаљ био заузет у Босни, препуштајући притисак на Котор Балши III. После Сандаљевог повратка из Босне велики део његове војске остао је у Босни, па се рат за Котор претворио у дуготрајно исцрпљивање његових бранилаца. Тако су Которани, крајње исцрпљени, затражили успостављање мира. У првој половини 1414. године послали су своја четири племића да понуде босанском војводи мир. Међу четворицом племића двојица су били из породице Мекша, потомци Марина Мекше. То су Жонко, унук Марина Мекше, син Михов и Симко, Жонков братанац, син његовог брата Марина.

¹¹⁵ Ј. Радонић, *О кнезу Павлу Раденовићу. Приложак историји Босне крајем XIV и поч. XV века*, Нови Сад 1901, 31.

¹¹⁶ *Listine V*, Zagreb 1875, 46,63-64, 78-81; N. Ćorić, *Grad Kotor do god. 1420. s osobitim ozirom na bosansku prevlast (1385-1420.)*, Stara Gradiška, 58,62-63.

¹¹⁷ N. Ćorić, nav. delo, 63.

¹¹⁸ N. Ćorić, nav. delo, 71.

¹¹⁹ *Listine VII*, Zagreb 1882, 68-70; N. Ćorić, nav. delo, 79-80,86; *Историја Црне Горе 2/2*, 110 (И. Божућ).

Веровали су да ће Сандаљ прихватити понуду, јер би то за Котор значило и ослобађање од Балшиног притиска. Сандаљ је поставио доста тешке услове. Которски посланици пристали су да му уступе приходе од продаје соли, под условом да од дела тих прихода исплаћује зетском господару которски данак од 1 000 дуката. Нису могли као јемство да му одмах положије 12 000 дуката. Котор се обратио за помоћ Венецији, али су Млечани одбили кредитирање, као и понуде о предаји града Венецији.¹²⁰ Зато је Сандаљ Хранић задржао четири которска властелина као таоце док му се не исплати тражена сума. Четворица которских племића остала су у Сандаљевом ропству више од девет година. За то време налазио се Сандаљев службеник у Котору и надзирао продају соли, бележећи тако приходе свог господара. Штету су осетили и Дубровчани, јер је босански војвода дозволио караванима својих влаха да долазе у Котор и забранио својим поданицима да иду по со у Дубровник.¹²¹

Которани су, бојећи се притиска Балше III и Сандаља Хранића, годинама настојали да дођу под врховну власт Венеције. Све њихове понуде до 1420. Млечани су одбијали. Котор је коначно дошао под заштиту Венеције крајем јула 1420. године.¹²² То је изазвало по-

¹²⁰ *Listine VII*, 152, VIII, Zagreb 1886, 88, 135 ; N. Ćorić, nav. delo, 86-87; I. Stjepčević, *Prevlaka*, *Bogoslovska smotra* 3 (1930) 25; = *Prevlaka*, *Arhivska istraživanja Voke Kotorske*, Perast 2003, 125. (репринт издање); *Историја Црне Горе* 2/2, 110-111 (И. Божић); Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ Хранић у његовом ширењу по Приморју почев од Херцег Новог*, Бока 11 (1979) 212-213; Р. Butorac, *Kotor za samovlade (1355-1420)*, Perast 1999, 96-97. Павао Буторац сматра да су Которани приликом Балшиног и Сандаљевог напада на Котор изгубили четири своја племића. Сандаљ их зароби и затвори у једну кулу у Босни. Он се позива на млетачке изворе. (Р. Butorac, nav. delo, 98; *Listine VII*, 152). Сличног мишљења је и Иво Стјепчевић и каже да четири которска племића (Zonchio de Меха, Simeon de Меха, Matko quondam Michaila de Buchia i Simeon Nikole Lampre Bolica) задржао је Сандаљ као јемце, који при сукобу падоше у његово ропство. (И. Stjepčević, *Prevlaka*, 25 = *Arhivska istraživanja*, 125 нап. 129).

¹²¹ *Историја Црне Горе* 2/2, 111-112 (И. Божић).

¹²² ИАК, SN III fol. 430, 25 VII 1420; Н. Фејић, *Исправе которских нотара XV столећа*, Мешовита грађа 8 (1980) 62-63 N. Ćorić, nav. delo, 102; I. Stjep-

дозрење код Балше III и Сандаља Хранића. Балша III је 1421. напао на Котор и доживео жесток пораз.¹²³ Млечани су крајем јула 1421. послали своје посланике у Далмацију и Албанију, да би одобровољили Сандаља, и понудили му од 500 до 1 000 дуката годишње од которског трга соли, а за узврат су тражили да не напада Котор и друга места у Албанији.¹²⁴ Млетачки захтеви су били одбијени. Реаговао је и босански војвода још у априлу 1422. године, тражећи да му се врати Котор «кућа његова». Он није дозволио караванима својих влаха да иду на которску пијацу, што је погађало скромне которске финансије, а није пристао да пусти ни четири которска племића из затвора.¹²⁵ Од априла до новембра 1422. године трајала је млетачка дипломатска иницијатива да би се убедио Сандаљ да прихвати которске, односно млетачке захтеве. У мају 1422. године кренуо је из Венеције млетачки посланик Иван Зорзи босанском краљу Твртку II са овлашћењем, да пренесе Сандаљу, уколико се са њим сретне, да му Млечани нуде 1 000 до 2 000 дуката од которске царине соли, ако пристане да каравани његових влаха иду на которски трг.¹²⁶ Сандаљ није прихватио млетачке захтеве. Пажљиво је пратио све догађаје између краља Твртка II и Млечана, јер му није одговарало њихово приближавање. У септембру 1422. године обећао је млетачком посланику Ивану Зорзију да би уз одређену годишњу провизију пустио караване у Котор.¹²⁷ Сандаљ је коначно 1. новембра 1423. у Благају пристао на споразум са млетачким послаником. Обавезао се да ће одржавати пријатељске односе с которском општином; пристао је да шаље караване својих влаха на которски трг, примајући за то 600 дуката од продаје которске соли на било којој млетачкој благајни; ослободио је из тамнице четири которска вла-

čević, *Prevlaka*, 25; *Историја Црне Горе 2/2*, 124-125 (И. Божић); Б. Храбак, *Сандаљ Хранић и Венеција*, 214; Р. Butorac, *nav. delo*, 107-108

¹²³ *Listine VIII*, Zagreb 1882, 87-89; N. Ćorić, *nav. delo*, 104-105.

¹²⁴ *Listine VIII*, 99-103; N. Ćorić, Б. Храбак, *Сандаљ Хранић и Венеција*, 216.

¹²⁵ *Listine VIII*, 73, 95, 165; I. Stjepčević, *Prevlaka*, 26; *Историја Црне Горе 2/2*, 150-151, 165 (И. Божић)

¹²⁶ *Listine VIII*, 174-178 N. Ćorić, *nav. delo*, 106; I. Stjepčević, *Prevlaka*, 26.

¹²⁷ *Listine VIII*, 195-199; N. Ćorić, *nav. delo*, 106; *Историја Црне Горе 2/2*, 151 (И. Божић).

стелина и предао их Зуану Зорзију; признато му је право на кућу у Котору.¹²⁸ Четворица которских племића (Жонко и Симко Мекша, Симеон Болица и Матија Бућа) помињу се у которској архивској грађи као пословни људи у Котору у тридесетим годинама 15. века, али још увек као бивши таоци војводе Сандаља или само као бивши босански таоци, упркос томе што је од њиховог ропства било прошло више од десет година.¹²⁹ Према томе, Которанима су била још свежа сећања на жесток напад Сандаља Хранића и Балше III на њихов град и свеже успомене на сужањство њихових суграђана у Босни.

Још једном су чланови породице Мекша учествовали у важним одлукама по судбину града. Петорица чланова породице Мекша, од којих је један био свештено лице, сви потомци Марина Мекше, синови и унуци Мариновог сина Миха Мекше, присуствовали су као чланови Великог већа у Котору заклетви которске властеле на верност Републици приликом признавања млетачке власти 25. јула 1420. године, над моштима св. Трипуна у цркви Св. Трипуна. Том чину присуствовали су Михови синови Јуније и Марин, и Маринови синови Руско и Урбан, и Јунијев син архипресбитер Никола. Сви чланови из породице Мекша били су међу присталицама млетачке власти у Котору, заједно са 42 члана Великог већа, који су поименице наведени, док су остали који нису наведени означени са *et omnes consillirai maiores consilii*.¹³⁰ Према томе, само је једна трећина чла-

¹²⁸ *Listine VIII*, 257; *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae Ragusii*, ed Fr. Miklosich, Graz 1964, 325-328 (репринт издање); N. Čorić, *nav. delo*; 107; *I. Stjepčević*, Prevlaka, 26; *Историја Црне Горе 2/2*, 151 (*И. Божућ*). Б. Храбак, *Венеција и Сандаљ Хранић*, 219-221.

¹²⁹ *ИАК*, SN VI, fol. 65, 15 XI 1436, fol. 66, 16 XI 1436. Которани су запамтили заједничке жестоке нападе Сандаља Хранића и Балше III на њихов град. Добро су знали да су њихови суграђани неправно задржани на Сандаљевом двору и били затворени у једној кули у Босни. Колики је углед уживала породица Мекша у свом граду говори и овај податак да су два члана из те породице водила преговоре са Сандаљем Хранићем, док је из познате патрицијске породице Бућа и Болица био само по један члан. Били су то унук и праунук Марина Мекше, Жуњо (Жонко), син Михов и брата-нац Симко, син Жонковог брата Марина.

¹³⁰ *SN III fol. 430-431*, 25 VII 1420; *Statuta civitatis Cathari*, Venetiis 1616, 337-341; Mirjana Matijević-Sokol, *Uspostava mletačke vlasti u Kotoru 1420*.

нова Великог већа била за прихватање млетачке власти у граду. Велико веће у Котору тада је бројило 120 чланова, а скоро две трећине није присуствовало званичном чину предаје града, што значи да је међу члановима Великог већа постојао велики отпор том чину, и посебно, насилном спровођењу млетачког плана и кршењу раније датих обећања. Ранији споразум је био да се до јесени 1420. неће развити застава св. Марка у Котору. Капетан Јадранског мора Пјетро Лоредан прекршио је ранији договор.¹³¹ Без обзира на велики отпор међу већницима, одлука је спроведена.

Унуци Миха Мекше нису били активни само у друштвеном и привредном животу у Котору већ и у суседном Дубровнику. Традицију пословања својих очева у Дубровнику настављају и синови једног од браће Мекша. У Дубровнику се помиње у двадесетим годинама 15. века и трећа генерација породице Мекша. То су били унуци Миха Мекше, синови Маринови, Урбан и Симко. И овде је потврђено правило по коме су деца једног од браће добијала име по стрицу који није био у животу и није имао деце. То је био случај са Мариновим сином Симком, који добио име по стрицу Симку, Мариновом брату. Његов отац Марин, добио је име по деди Марину Мекши, као што смо навели, најпознатијем у породици. Двојица унука Миха Мекше, синова Маринових, боравила су у Дубровнику, у коме, као и њихови родитељи, нису стално живели, већ су само повремено долазили ради пословања или из породичних разлога. Овога пута била је у питању женидба обојице браће (Урбана и Симка). Урбан, вероватно старији син Марина Миха Мекше, оженио се 5. децембра 1424. године Славушом, ћерком улцињског племића Мака Тана, становника Дубровника, који је припадао дубровачким грађанима Антунинима. Од свог таста добио је уз жену 1 000 перпера у дубровачким грошевима и 200 аксађа злата, према обичају Котора.¹³²

godine na osnovi kotorskih notarskih isprava, Zbornik zavoda za povijesne znatnosti istraživačkog centra JAZU 12(1982)9-15, Prilog 16-17.

¹³¹ S. Мјушковић, *Statuta civitatis Cathari Poglavlje o predaji Kotora Veneciji*, *Godišnjak РМ у Котору III(1955) 20-21; Историја Црне Горе 2/2*, Титоград 1970, 126 нап. 7.

¹³² *HAD, Liber Dotium (Lib. dot.) V fol. 28^v, 5 XII 1424.*

Остало је забележено у Дубровачком архиву у наведеној серији (*Liber dotium*) да се 13. фебруара следеће, 1425. године, Урбанов брат Симко оженио другом ћерком *Macha de Thanī*, али се не наводи њено име. У мираз уз своју жену добио је од *ser Macho de Thanī* једну кућу с окућницом, која се налази у контради св. Луке у Котору. У новцу је добио 200 перпера и 150 аксађа злата, рачунајући 16 гроша за један аксађ. Све је то примио према обичају Котора.¹³³ Михов син Марин имао је поред Урбана и Симка још једног сина, који се звао Никола, и ћерку Бету. Маринова ћерка Бета, удала се почетком 1395. за дубровачког властелина Николу Тудизића, са миразом од 800 перпера и 100 аксађа злата.¹³⁴ Никола, Маринов син, добио је име вероватно по свом блиском сроднику, Јунијевом сину Николи, архипресбитеру у Котору, који је био један од најобразованих и најугледних чланова породице Мекша у то време. Николина ћерка Анукла била је удата за Николу Кабужића.¹³⁵ Још једна жена из породице Мекша помиње се средином децембра 1410. у Дубровнику. Била је то Микна, ћерка Јунија Мекше, Мариновог брата.¹³⁶ Према томе, из досадашњег излагања о породичним приликама породице Мекша, може се закључити да су се потомци Марина Мекше, то јест унуци његовог сина Миха, орођавали не само са властелинским породицама из зетских приморских градова (Улциња) већ и са најистакнутијим патрицијским родовима у Дубровнику, као што су били Гучетићи, Кабужићи и Тудизићи.

Породица Мекша имала је велики углед у Котору у првој половини 15. века. О томе говори податак да су потомци Марина Мекше и његовог сина Миха добили земљу у Грбљу 1430. године. Синови покојног Марина Мекше, и синови покојног Живка Мекше, унуци Миха а прауници Марина Мекше добили су 17 карата земље у Горњем Грбљу и 14 1/2 карата у Доњем Грбљу након извршене део-

¹³³ *Lib. dot. V fol.31' 13 II 1425*; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције*, 190.

¹³⁴ *Lib. Doc. II, 85 15 I 1395*; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, 435; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције*, 155.

¹³⁵ *Div. Not. XXI fol. 38*; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције*, 156.

¹³⁶ *NAD, Reformationes (Ref.) XXXIII fol. 367, 15 XII 1410*.

бе 1430.¹³⁷ Без обзира на то што су сви они били власници прилично бројних парцела земље на которској територији, и даље су узимали земљу которских цркава у закуп на десети део или уз годишњу најмовину, која је углавном била у новцу.¹³⁸

На крају можемо закључити да смо на основу, углавном објављене али и необјављене грађе из Которског и Дубровачког архива, приказали једну властеоску породицу кроз четири генерације у Котору у средњем веку. Чланови породице Мекша пословали су у Котору, Дубровнику и Србији. Склапали су мешовита трговачка друштва са Которанима, трговцима из зетских приморских градова, Дубровчанима, Млечанима и људима из Србије. Неки од њих успешно су се бавили трговином, стекли су богатство и углед и обављали значајне друштвене функције у Котору.

Посебан биографски осврт добио је њен најистакнутији члан Марин Мекша, кога нису успели да превазиђу његови потомци. Он је био веома способан трговац. Предмет његове трговине били су метали, пре свега сребро, со, тканине и друга роба. Стекао је велики капитал, који је улагао у покретну и непокретну имовину (куће и земљу) у Котору, Србији и Дубровнику. Захваљујући свом успешном трговачком пословању, стекао је велики углед, а обављао је и значајне дипломатске мисије за српску државу и свој родни град Котор. Био је и посланик краља Душана у Венецији 1332. године, где је водио преговоре о решењима презадужености Которана код млетачких трговаца, и о враћању которских дугова на време. Када није био заузет трговачким и дипломатским пословима боравио је, у Котору и обављао је значајне друштвене функције у родном граду. Често је обављао судијску функцију и дужност аудитора у Котору.

¹³⁷ I. Stjepčević, *Kotor I Grbalj*, Split 1941, 123-125, 127-129, 133-134, 136-137 = *Arhivska istraživanja Boke Kotorske*, 297-299, 301, 304-305, 307-308, 310-312.

¹³⁸ О томе нам говори један црквени катастик из 1431. године. L. Vlehnova-Čelebić, *Hrišćanstvo u Boki*, 487, 491, 501, 509.

Marica Malović Đukić

THE MEKŠA KOTOR FAMILY IN THE MIDDLE AGES

Summary

Based on mostly published and unpublished sources from the Kotor and Dubrovnik archives, the paper presents a noble family through four generations in Medieval Kotor. Members of the Mekša family did business in Kotor, Dubrovnik, and Serbia. They formed mixed trading societies with people from Kotor, traders from Zeta seaside towns, people from Dubrovnik, Venetians, and Serbs. Some of them were successful merchants, acquired wealth and reputation, and performed important social functions in Kotor.

A particular biographical note is about the family's most prominent member, Marin Mekša, who was not matched by his heirs. He was a great and capable merchant. He traded in metals, primarily silver, salt, textile, and other goods. Marin Mekša earned large capital, which he invested in other business and in real estate (houses and land) in Kotor, Serbia, and Dubrovnik. Due to his trading skills, Marin Mekša acquired great reputation, and performed important diplomatic missions for the Serb state and for his native Kotor. He was King Dušan's emissary in Venice in 1332, where he negotiated on settling Kotor excessive debts with Venice merchants, and about repaying these debts in time. When not busy with trade and diplomacy, he resided in Kotor, and performed important social duties in the native city. Marin Mekša frequently served as a judge and as an auditor in Kotor.